

INFORMATIEBLAD

004 BEVOLKINGSREGISTERS

De meeste gemeenten in Nederland startten in 1850 met de aanleg van een bevolkingsregister. Dit register (bestaande uit meerdere delen) is gebaseerd op de volkstellingen die voor die tijd gehouden werden. Deze tellingen waren momentopnamen waarin geen veranderingen zijn bijgewerkt. Vanaf 1850 gebeurde dat wel. Het bevolkingsregister werd in enkelvoud opgemaakt door de verschillende gemeenten.

1. Wat is het bevolkingsregister
2. Wat staat er precies in?
3. Overzicht van bevolkingsregisters bij het Erfgoedcentrum
4. Zoeken in de bevolkingsregisters
5. Openbaarheid en privacy
6. Valkuilen bij het onderzoek

1. Wat is het bevolkingsregister?

Het bevolkingsregister volgt iemand door de tijd van woonplek naar woonplek binnen de gemeente. Als iemand ging verhuizen naar een andere gemeente, werd de nieuwe woonplaats genoteerd, met de datum van vertrek. Ook een overlijdensdatum werd (vaak) opgeschreven. Anders dan de akten van de burgerlijke stand, die de individuele burger betreffen, geeft het bevolkingsregister meteen een overzicht van een familie op één pagina.

In 1920 werden de vastbladige registers veelal vervangen door losse gezinskaarten. Vanaf 1939 kwam er een nieuw systeem: de persoonskaart. In 1994 schakelden gemeenten over op een geautomatiseerde bevolkingsadministratie: de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA).

Naast het "basis"-bevolkingsregister waren er vaak ook andere registers zoals het dienstboderegister, het gestichtenregister en het kazerneregister. Verder treft men bij de bevolkingsregisters hulpadministraties aan als chronologische registers van ingekomen en vertrokken personen en registers van verhuizingen binnen de gemeente. Ook registers met huisnummeringen en woningkaarten (die niet van iedere gemeenten voor handen zijn) kunnen tot de hulpadministratie worden gerekend.

In dit informatieblad beperkt het Erfgoedcentrum zich tot het basis bevolkingsregister en tot het jaar 1939 als de persoonskaart wordt ingevoerd.

2. Wat staat er precies in?

Het bevolkingsregister heeft zich in de loop van de tijd voortdurend ontwikkeld, zowel wat vorm als wat inhoud betreft. Zo zijn er verschillende modellen in gebruik geweest. Waren de eerste nog vrij eenvoudig van opzet, de latere modellen kennen wel 20 kolommen met gegevens.

Het is belangrijk te realiseren dat de registers informatie geven over een bepaald tijdvak. Na 10 of meer jaar werden de registers afgesloten. De gegevens uit de afgesloten registers noteerde men dan in de nieuwe delen. Een familie die lang op één adres of in één gemeente woonde, moet u dus in meerdere delen volgen.

In het algemeen kunt u de volgende inhoud verwachten:

Kolom nr.	Titel	Toelichting
1	Volgnummer	Volgnummer van de ingeschrevene binnen het gezin of huishouden.
2	Datum van inschrijving	Datum van inschrijving in het register. Let op: in kolom 14 staat de inschrijving van de vestiging in de gemeente.
3	Familienaam	
4	Voornaam/-namen	
5	Geslacht	
6	Relatie tot het hoofd van het gezin	Met de vermeldingen in deze kolom is de familierelatie te herleiden, ' NV' = niet verwant
7	Geboortedatum	
8	Geboorteplaats	
9	Burgerlijke staat	H=gehuwd; W=weduwestaat; O=ongehuwd; NV=niet verwant
10	Veranderingen in de burgerlijke staat	Bijvoorbeeld bij huwelijk of verlies partner
11	Kerkgenootschap	
12	Beroep	
13	Adres	Vaak is het genoteerde adres een wijkaanduiding met volgnummer. Ver in de 20 ^e eeuw kwamen er straatnamen.
14	Datum van vestiging in de gemeente	
15	Vorige woonplaats	
16	Datum van vertrek uit de gemeente	
17	Waarheen vertrokken	
18	Overlijdensdatum	
19	Opgave omtrent het wettig domicilie	
20	Overige opmerkingen	

Lijst van afkortingen en andere aanduidingen die u kunt aantreffen:

Afkorting/aanduiding	Betekenis
DB	Persoon staat in het dienstbodenregister (vrouwen én mannen)
Invaliditeitswet OR	Wet ingevoerd in 1919; gaf mensen bij invaliditeit een inkomen
Landweer	Reserveleger als vervanging van burgerwachten
LS	Landstorm: vrijwillige landmacht (niet te verwarren met de militaire eenheid van de Waffen-SS Landstorm die in 1944 werd ingevoerd)
NV	Niet verwant aan het hoofd van het gezin of andere gezinsleden
OIL	Oost Indisch Leger
Ongevallenwet	Wet ingevoerd in 1901; eerste sociale verzekeringswet in Nederland
Oud.Rente/ OR	Geeft aan dat iemand ouderdomsrente genoot
PK	Geeft aan dat van deze persoon een persoonskaart is aangemaakt

3. Overzicht van bevolkingsregisters bij het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers

Het bevolkingsregister werd opgemaakt door de secretarie van de gemeente en behoort daarom feitelijk tot het zogenaamde secretariearchief.

Hoewel bevolkingsregisters door de gemeenten formeel vanaf 1850 zijn bijgehouden beginnen alle gemeenten al eerder met een voorloper van de bevolkings-/inwonersadministratie. Zo hebben de oudste registers van 1817 betrekking op de gemeente Eibergen. De soort gegevens en de indeling hiervan in de registers tot 1850 verschillen per periode, per gemeente.

Overzicht periodes waarover bevolkingsregisters (en voorlopers) aanwezig zijn:

gemeente	Periode *
Aalten	1823 - 1940
Bergh	1829 - 1937
Borculo	1826 - 1941
Didam	1830 - 1938
Dinxperlo	1825 - 1938
Ambt en Stad Doetinchem	1819 - 1920
Eibergen	1817 - 1930
Gendringen	1826 - 1939
Groenlo	1830 - 1938
Hengelo	1820 - 1939
Hummelo en Keppel	1822 - 1936
Lichtenvoorde	1829 - 1938
Neede	1825 - 1929
Ruurlo	1830 - 1931
Steenderen (uitgezonderd periode 1830 en 1840)	1823 - 1940
Vorden	1806 - 1939
Wehl	1825 - 1937
Winterswijk	1820 - 1938
Wisch	1826 - 1921
Zelhem	1829 - 1939

* **Let op:** in mei 2018 is de privacywetgeving vernieuwd. Dit heeft gevolgen voor de openbaarheid van bepaalde registers. Zie kopje 5: Openbaarheid en privacy.

4. Zoeken in de bevolkingsregisters

Op onze website www.ecal.nu kunt u gemakkelijk zoeken naar personen. Bij het zoekgedeelte bovenaan de website zijn er 6 rode zoekblokken te vinden. Als u op [personen](#) klikt komt u op de pagina terecht waar u kunt zoeken naar diverse bronnen, waaronder de bevolkingsregisters. U kunt zoeken op verschillende gegevens: voor- en/of achternaam, geboortedatum, plaats, enzovoort. Soms is het handig om verschillende spelwijzen van een naam te proberen. De namen werden niet altijd correct opgeschreven in de registers. Ook kan het lonen om een zogenaamde wildcard te gebruiken door middel van het *-teken. Als u zoekt naar de naam Jansen, dan krijgt u met Jans*en zowel resultaten voor Jansen als Janssen.

De digitale scans zijn te downloaden van de website. Als u de scan geopend heeft, staat onderaan in de balk 'Download deze scan als jpg'.

Originele delen worden slechts bij uitzondering ter inzage gegeven, bijvoorbeeld als een scan ontbreekt of erg slecht leesbaar is, dit ter beoordeling van de studiezaalmedewerker.

5. Openbaarheid en privacy

Sinds de invoering van de nieuwe privacywetgeving in mei 2018 (de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)) zijn niet alle aanwezige registers ter inzage via onze website. De bevolkingsregistratie vanaf ca. 1910 bevat over het algemeen nog zogenaamde ‘bijzondere’ persoonsgegevens van nog levende personen. Hieronder vallen onderwerpen als religie en politieke overtuiging. Juist deze ‘bijzondere’ gegevens zijn in het geding.

Dit betekent dat het Erfgoedcentrum genoodzaakt is om de bevolkingsregistratie vanaf ca. 1910 niet langer ter inzage aan te bieden op de website. De indexen op de registratie, blijven wel op de website doorzoekbaar. Die bevatten namelijk geen bijzondere persoonsgegevens.

Inzage van de bevolkingsregistratie op de studiezaal is wel mogelijk. Door het ondertekenen van het inschrijfformulier voor bezoekers stemt u in met ons privacybeleid en verklaart u zich te houden aan onze huisregels. De geraadpleegde gegevens mogen uitsluitend worden gebruikt in het kader van historisch, statistisch of wetenschappelijk onderzoek. Gegevens van nog levende personen mogen niet gepubliceerd of openbaar gemaakt worden zonder toestemming van de betrokkenen. Het fotograferen of kopiëren van de bevolkingsregistratie is niet toegestaan.

Uittreksels van Persoonskaarten berusten niet bij het Erfgoedcentrum maar zijn via het Centraal Bureau van Genealogie tegen betaling opvraagbaar. Hiervoor dient u een email te sturen aan onderzoek@cbg.nl. Het Erfgoedcentrum bemiddelt niet bij het verkrijgen van gegevens uit persoonskaarten.

6. Valkuilen bij het onderzoek

- Naast de basisregisters zijn er extra registers waarin uw voorouder kan voorkomen, bijvoorbeeld de registers van dienstboden, van internaten en van gestichten. Zie hiervoor de inventaris van het bevolkingsregister van de betreffende gemeente.
- Als een persoon verhuisde naar een andere gemeente dan werd zijn of haar naam doorgehaald in het bevolkingsregister. Kwam diezelfde persoon op een later tijdstip (maar binnen de looptijd van het register) weer op hetzelfde adres terug, dan werd die persoon nóg een keer op dezelfde bladzijde ingeschreven. Zo kan een persoon meerdere keren op één bladzijde in het register vermeld staan. Dit verschijnsel kwam vooral voor bij knechten en dienstboden.
- Voor een volledig beeld van een familie moeten vaak meerdere registers worden ingezien. Bedenk dat het register over het tijdvak 1842-1861 géén informatie bevat over de periode ná 1860 en ook niet vermeldt dat er bijvoorbeeld kinderen uit 1820 zijn die vóór 1842 al uit het ouderlijke huis vertrokken.
- Het bevolkingsregister was een lopende administratie die voortdurend werd bijgehouden. Het wemelt dan ook van de mutaties die de overzichtelijkheid en leesbaarheid niet ten goede komen. Na een periode van 10 of meer jaar werden nieuwe registers aangelegd en werd de inhoud overgeschreven. Bekend is dat bij het overschrijven fouten zijn gemaakt.
- Let op: de zoektoegang Personen bevat alleen bronnen die op naam doorzoekbaar zijn, zoals bevolkingsregisters, notariële akten, enzovoorts. De akten van de burgerlijke stand en de doop-, trouw- en begraafboeken zijn bij het Erfgoedcentrum niet op naam doorzoekbaar. Hoe daarin te zoeken kunt u vinden bij de informatiebladen op de [hulppagina](#).